

ВІДГУК

офіційного опонента доктора медичних наук, професора Хімїон Людмили Вікторівни на дисертаційну роботу Буженко Алли Іванівни «Коморбідність у хворих на артеріальну гіпертензію чоловіків мобілізаційного віку і військовослужбовців: поширеність та перебіг», подану до офіційного захисту на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.01.02 – внутрішні хвороби

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Україна належить до країн з високим рівнем поширеності артеріальної гіпертензії. За даними офіційної статистики Міністерства охорони здоров'я в Україні у 2015 році зареєстровано 10 450 502 випадків захворювання на артеріальну гіпертензію серед дорослого населення. Поширеність артеріальної гіпертензії серед жителів міст становить 30%, у сільській місцевості – 36%. Важливо зазначити, що ця проблема лишається актуальною і для Збройних Сил України, так як артеріальна гіпертензія посідає перше місце у структурі поширеності хвороб системи кровообігу та займає провідне місце серед причин втрати професійної працездатності військовослужбовців за медичними показами. Значна поширеність артеріальної гіпертензії має негативний вплив і на мобілізаційні ресурси, що є актуальною проблемою в зв'язку з проведенням антитерористичної операції на Сході України. Клінічний перебіг і прогноз у хворих на артеріальну гіпертензію значною мірою обумовлені коморбідними захворюваннями, які мають негативний вплив на розвиток серцево-судинних ускладнень.

Зважаючи на зазначене вище можна вважати, що дисертаційна робота Буженко А.І., яка присвячена дослідженню поширеності та перебігу коморбідної патології у хворих на артеріальну гіпертензію військовослужбовців і чоловіків мобілізаційного віку є актуальною і має важливе значення для науки і практичної медицини.

Дисертаційна робота є фрагментом науково-дослідних робіт Української військово-медичної академії “Епідеміологія, перебіг та фармакотерапія захворювань внутрішніх органів у військовослужбовців, у тому числі за умов впливу шкідливих факторів”, шифр “Терапія-3” (№ держреєстрації 0114U003803) і “Розробка медико-організаційних, лікувальних, санітарно-гігієнічних та протиепідемічних заходів в аспекті профілактики неінфекційних та інфекційних захворювань серед військовослужбовців ЗС України” шифр “Здоров’я-3” (№ держреєстрації 0114U003804) та “Вивчення факторів ризику, етіопатогенетичних та клініко-діагностичних особливостей розвитку найпоширеніших захворювань у військовослужбовців в загально-лікарській практиці” шифр “ВЗП-СМ2013/1” (№ держреєстрації 0113U007020).

Ступінь обґрунтованості та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації обґрунтована вдало обраним комплексом методологічних підходів і методів для досягнення поставленої мети і завдань. Згідно завдань дослідження було проведено аналіз звітів Центральної військово-лікарської комісії Міністерства оборони України (форма 4/МЕД) щодо визначення придатності до військової служби різних категорій військовослужбовців в 2014-2015 рр.. Аналіз розповсюдженості коморбідної патології у військовослужбовців, хворих на артеріальну гіпертензію, проводили за даними матеріалів їх медичного огляду під час проходження військово-лікарської комісії в 2010-2011 рр. і 2015-2016 рр. (форма 2/МЕД). Для комплексної оцінки коморбідності була використана кумулятивна шкала захворювань CIRS. Використання сучасних високоінформативних методів при проведенні дослідження дозволило отримати важливі наукові дані щодо клініко-патогенетичних особливостей перебігу метаболічного синдрому у хворих на артеріальну гіпертензію та клінічного перебігу ІХС у чоловіків мобілізаційного віку, хворих на артеріальну гіпертензію та цукровий діабет.

Для обробки масиву одержаних в процесі виконання наукового дослідження результатів був використаний доцільний статистичний підхід, застосовані сучасні статистичні методи. Достатня кількість проведених досліджень, переконливі результати статистичної обробки зумовили високу достовірність отриманих результатів. На підставі проведених досліджень автором сформульовано 7 висновків і 3 практичних рекомендації. Всі вони ґрунтуються на результатах власних досліджень дисертанта, є аргументованими і доведеними.

Наукова новизна, значимість для науки і практики одержаних результатів. Результати дисертаційної роботи відповідають критерію наукової новизни. Автором уперше визначені особливості поширеності та перебігу коморбідної патології у військовослужбовців – учасників антитерористичної операції, хворих на артеріальну гіпертензію. Доведено, що у них коморбідна патологія виявлялась більш часто у порівнянні з військовослужбовцями, які не брали участь у бойових діях. Доповнено наукові дані щодо важливої ролі артеріальної гіпертензії у втраті професійної працездатності військовослужбовців різних категорій на сучасному етапі.

Уперше запропоновано використання коефіцієнту ендогенного навантаження для уточнення вираженості ендотоксемії у хворих на артеріальну гіпертензію з метаболічним синдромом.

Доповнено наукові дані щодо патогенезу метаболічного синдрому у хворих на артеріальну гіпертензію – встановлено кореляційні взаємозв'язки між показниками лептину, С-реактивного протеїну, фібриногену та основними складовими метаболічного синдрому.

Практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що автором обґрунтовано необхідність врахування особливостей коморбідної патології при визначенні придатності до військової служби військовослужбовців, хворих на артеріальну гіпертензію. Для оптимізації оцінки придатності до військової служби військовослужбовців, хворих на артеріальну гіпертензію, розроблено «Алгоритм визначення категорії

придатності до військової служби військовослужбовців, хворих на артеріальну гіпертензію з коморбідною патологією» з використанням кумулятивної шкали захворювань CIRS.

Автором запроваджено використання коефіцієнту ендогенного навантаження для оцінки вираженості ендотоксемії у хворих на артеріальну гіпертензію (Пат. України 46 403 від 25.05.2009) та запропоновано використання показників активності запального процесу та рівня лептину для діагностики метаболічного синдрому у хворих на артеріальну гіпертензію (Пат. України 51 003 від 28.01.2010).

Результати дослідження впроваджені на галузевому рівні у практичну діяльність та навчальний процес кафедри військової загальної практики – сімейної медицини Української військово-медичної академії, у практичну діяльність Національного військово-медичного клінічного центру “Головний військовий клінічний госпіталь”, Військово-медичного клінічного центру професійної патології особового складу ЗС України, Центрального клінічного госпіталю Державної прикордонної служби України.

Повнота викладу наукових положень дисертації в опублікованих працях. Основні положення дисертації досить повно викладені в 16 наукових роботах. 5 статей опубліковані у фахових наукових виданнях, рекомендованих Міністерством освіти і науки, молоді та спорту і ВАК України (одна з них у виданні України, які включене до міжнародної наукометричної бази Scopus), 7 тез доповідей – у матеріалах наукових конференцій. За матеріалами дисертаційного дослідження отримано 4 патенти України на корисну модель.

Оцінка структури та змісту дисертації. Дисертація викладена на 158 сторінках друкованого тексту (з них 107 сторінок основного тексту), містить 22 таблиці, 13 рисунків. Робота складається із вступу, огляду літератури, 4 розділів власних досліджень, аналізу та узагальнення результатів дослідження, висновків, практичних рекомендацій, переліку літератури та 3-х додатків. Бібліографічний показник включає 205 джерел, з них 155 – кирилицею і 50 – латиницею. За формою і об’ємом дисертація відповідає вимогам ДАК України.

У вступі автор обґрунтувала актуальність роботи, її зв'язок з пріоритетними напрямками розвитку науки. Мета роботи сформульована чітко. Завдання, які були поставлені автором, відповідають меті й забезпечують її виконання. Об'єктивно викладена наукова новизна і практичне значення одержаних результатів.

Огляд літератури складається з трьох підрозділів і узагальнює сучасні наукові дані щодо проблеми коморбідності, зокрема у хворих на артеріальну гіпертензію. Матеріал викладено літературною мовою, послідовно, що вказує на обізнаність здобувача.

Методичний рівень проведення роботи повністю відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук і служить вирішенню поставлених завдань. Автором була розроблена і реалізована комплексна програма, адекватно вибрані методи дослідження для вирішення кожного завдання і методи математичної обробки. Методика проведення досліджень викладена в повному обсязі.

Результати власних досліджень викладені в розділах 3, 4 і 5. Розділ 3 включає детальний аналіз показників придатності до військової служби військовослужбовців і чоловіків мобілізаційного віку, хворих на артеріальну гіпертензію за матеріалами звітів Центральної військово-лікарської комісії Міністерства оборони України за 2014-15 рр.. Результати дослідження засвідчили важливу роль артеріальної гіпертензії у втраті професійної працездатності військовослужбовців різних категорій.

В четвертому розділі автор узагальнює результати дослідження щодо поширеності коморбідних захворювань і станів у військовослужбовців, хворих на артеріальну гіпертензію за матеріалами медичного огляду в 2010-2011 рр. та 2015-2016 рр. (військовослужбовці – учасники антитерористичної операції). Результати дослідження засвідчили, що у військовослужбовців – учасників антитерористичної операції, хворих на артеріальну гіпертензію, коморбідна патологія виявлялась частіше, зокрема ІХС, дисциркуляторна енцефалопатія. Загальна оцінка коморбідності за кумулятивною шкалою захворювань CIRS у

військовослужбовців – учасників антитерористичної операції, хворих на артеріальну гіпертензію, склала 8,7 балів, що достовірно вище в порівнянні з групою військовослужбовців, які не брали участь у бойових діях 4,3 балів, що обумовлено більшою кількістю і більш тяжким перебігом захворювань. Результати проведених досліджень були використані для обґрунтування оптимізації комплексної оцінки придатності до військової служби військовослужбовців та чоловіків мобілізаційного віку, хворих на артеріальну гіпертензію з коморбідною патологією. Запропоновано використання результатів загальної оцінки коморбідності за кумулятивною шкалою захворювань CIRS для уточнення категорії придатності до військової служби військовослужбовців, хворих на артеріальну гіпертензію з коморбідною патологією та розроблено “Алгоритм визначення категорії придатності до військової служби військовослужбовців, хворих на артеріальну гіпертензію з коморбідною патологією”.

Автором встановлено особливості клінічного перебігу ІХС у чоловіків мобілізаційного віку, хворих на артеріальну гіпертензію та цукровий діабет 2-го типу. У хворих на ІХС та артеріальну гіпертензію з коморбідним цукровим діабетом 2-го типу визначено більш низькі показники якості життя за шкалою задоволеності лікуванням і шкалою ставлення до хвороби Сіетлського опитувальника, достовірно більшу частоту випадків недостатнього зниження артеріального тиску вночі, підвищення рівнів фібриногену і мікроальбумінурії, зменшення ендотелійзалежної вазодилатації судин у порівнянні з пацієнтами без цукрового діабету.

У п'ятому розділі проведена комплексна оцінка метаболічного синдрому у хворих на АГ. Визначені статистично достовірно більш виражені зміни рівнів лептину, С-реактивного протеїну, фібриногену, у хворих на артеріальну гіпертензію з метаболічним синдромом у порівнянні з хворими без метаболічного синдрому. Встановлено, що розвиток ендотоксемії у хворих на артеріальну гіпертензію з метаболічним синдромом пов'язаний з накопиченням в крові великої кількості проміжних і кінцевих продуктів метаболізму:

визначено підвищення вмісту речовин низької і середньої молекулярної маси в плазмі та еритроцитах в 1,5 раза. Запропоновано використання коефіцієнту ендогенного навантаження для уточнення стадії ендотоксемії (Пат. України 46 403 від 25.05.2009).

В розділі “Аналіз і узагальнення результатів дослідження” автор детально проаналізувала одержані результати, що дало змогу сформулювати науково обґрунтовані висновки і практичні рекомендації.

Зміст автореферату відповідає змістові дисертаційної роботи. Автореферат і дисертація оформлені у повній відповідності до існуючих вимог.

Як зауваження можна виділити лише незначну кількість граматичних та стилістичних помилок, що не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, її наукову і практичну значущість.

В процесі ознайомлення з дисертаційною роботою виникли наступні запитання:

1. У разі яких захворювань доцільно використовувати коефіцієнт ендогенного навантаження для уточнення стадії ендотоксемії?
2. Які переваги використання загальної оцінка коморбідності за кумулятивною шкалою захворювань CIRS в порівнянні з іншими шкалами?

ВИСНОВОК. Дисертаційна робота Буженко А.І. “Коморбідність у хворих на артеріальну гіпертензію чоловіків мобілізаційного віку і військовослужбовців: поширеність та перебіг” є завершеним самостійним науковим дослідженням в галузі медицини, в якому отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретне науково-прикладне завдання, яке полягає у оптимізації оцінки придатності до військової служби військовослужбовців і чоловіків мобілізаційного віку, хворих на артеріальну гіпертензію, на підставі нових наукових даних щодо поширеності та перебігу коморбідної патології та шляхом застосування розробленого алгоритму визначення категорії придатності до військової служби військовослужбовців, хворих на артеріальну гіпертензію з коморбідною

патологією.

За актуальністю вибраного напрямку досліджень, обґрунтованістю наукових положень, висновків і рекомендацій, новизною та значущістю для науки і практики, повнотою викладення в опублікованих працях отриманих результатів дисертаційна робота Буженко А.І. відповідає вимогам п. 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567 “Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів”, щодо дисертацій, що подаюся на здобуття наукового ступеня кандидата наук, а її автор заслуговує на присудження їй ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю за спеціальністю 14.01.02 – внутрішні хвороби

ОФЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

Завідувач кафедри сімейної медицини

Національної медичної академії

післядипломної освіти ім. П.Л.Шульця

доктор медичних наук, професор

Л.В. ХІМІОН